

NOVL

vogelwerkgroep
Noord Oost-Vlaanderen

Zwaluwinventarisatie door onze V.W.G.

Roger Janssens

Dit artikel wil een overzicht geven van het verloop van de broedpopulatie van Oeverzwaluw, Boerenzwaluw en Huiszwaluw in de regio Noord Oost-Vlaanderen. Net zoals in de rest van Vlaanderen doen de drie soorten het hier ook niet bijster goed. De monitoring gebeurde van 1985 tot en met 1996.

Inleiding.

Toen in 1985 onze vogelwerkgroep Noord-Oost-Vlaanderen boven de doopvont gehouden werd was het reeds duidelijk dat het met onze zwaluwsoorten slecht ging en zij drastisch in aantal afnamen. Vooral bij de Huiszwaluw (*Delichon urbica*) was dat opvallend. In 1989 werd er uiteindelijk gestart met een poging om het aantal nesten in onze regio te tellen. Pas in de jaren negentig werden de eerste schuchtere pogingen ondernomen om ook de Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*) te tellen. De Oeverzwaluw (*Riparia riparia*) is in onze regio zo een schaarse broedvogel dat het bestand van deze soort redelijk goed bekend is. In volgend kort artikel proberen we nader in te gaan op de voorhanden zijnde gegevens. Voor de criticasters alvast de volgende opmerking : de tellingen hadden geenszins de pretentie van wetenschappelijk te zijn, eerder zijn ze sensibiliserend bedoeld en ging het ons er alleen om, om het aantal broedparen te kennen.

Oeverzwaluw (*Riparia riparia*)

Deze zomergast komt in onze regio eind maart, begin april, terwijl de laatste ex. in oktober gemeld worden. De aankomstdata werden in het kader van fenologie goed genoteerd, de laatste ex. bleven meestal steken in het notaboekje. (zie voorjaarsfenologie pag.3-29)

Volgens Jo Van Der Steen in de Avifauna van het Gewest Gent en de Kanaalzone (tot eind 1982) was de Oeverzwaluw een talrijke broedvogel in deze regio, maar afhankelijk van tijdelijke biotopen, zoals zandafgravingen. Ivan Hoste geeft in zijn avifauna, de vogels van Aalter en Knesselare (tot 1984) de soort het status van vrij zeldzame broedvogel mee. Kolonies binnen het grondgebied van onze V.W.G. bevonden zich in Ertvelde-Rierne, S.Kruis-Winkel(max.170 nesten), Assenede, Kluizen en Lotenhulle. Grotere kolonies als Aalter (Oostermolen) en Bellem (Swittem) waren door afgravingen toen reeds volledig verdwenen. Volgens JNM en Vlavico (1994) bevinden zich in Vlaanderen nog slechts twee grote concentraties, nl. te Antwerpen (Havengebied) en Mol-Lommel (witzandnijverheid) Vanaf 1985 kunnen we de cijfers van de V.W.G. gebruiken.

Jaartal: 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96
Nesten : 34 30 17 52 23 48 20 100 10 0 0 20

Het is dus duidelijk dat de soort zeer wisselvallig blijft als broedvogel, maar vrij vlug nieuwe broedgelegenheden aangrijpt. De achteruitgang in het overwinteringsgebied (Sahel) zorgt er echter voor dat de soort zijn vroegere aantallen niet meer haalt.

Om de soort in onze regio blijvend een kans te geven zal er waarschijnlijk moeten uitgekeken worden om kunstmatige nestgelegenheden te creëren. Nu er heel wat bedrijven, zoals Groen werkt (dat echter slaapt, iets willen doen om hun imago op milieugebied op te poetsen moet daar toch ergens een mogelijkheid zijn om een kunstmuur te bekomen.

Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*)

In alle avifauna's krijgt deze soort het status van broedvogel in zeer groot aantal mee. Exacte cijfers van het aantal broedparen per gemeente zijn echter niet beschikbaar. Om een juist beeld te krijgen van deze soort is het trouwens noodzakelijk om iedere boerderij en huizen met stallingen stuk voor stuk te bezoeken en het aantal nesten te tellen. op die manier mist men slechts een klein deel van het aantal broedparen op deze gemeente. Een zeer tijdrovende bezigheid. Toch werd in 1994 voor deze eerste maal Evergem op deze wijze geïnventariseerd. Evergem is 7.503 ha en telt ongeveer landbouwbedrijven. Bij deze telling was er aanvankelijk argwaan vanwege de landbouwers, die echter toch spontaan toelieten dat de nesten door mezelf geteld werden. Er bleek namelijk een groot verschil tussen het aantal nesten die er waren en het aantal bezette nesten. Begrijpelijk dat een landbouwer zich niet bezighoudt met de controle van het aantal broedparen op zijn bedrijf. Al wisten mij heel wat landbouwers dit jaar het juiste aantal broedparen in hun stallen te melden. In 1994 werden er op het grondgebied Evergem 433 nesten geteld.

In 1995 werden deze opnieuw op dezelfde wijze geteld en werden er 393 nesten geteld of 40 nesten minder. De daling was het grootst in de deelgemeente Etvelde waar er 32 nesten minder waren. In 1995 werd onder impuls van Werner Sierens ook Zomergem geteld. daar werden via formulieren gegevens ingezameld en werden 265 nesten gemeld. Piet Smessaert telde in Aalter 550 nesten en 53 in Knesselare.

In 1996 werden er in Aalter 512 en in Knesselare opnieuw 53 broedparen genoteerd door dezelfde teller. Ook in Evergem werd terug geteld en daar waren er opnieuw 428 nesten, bijna evenveel als in 94. Terwijl Evergem en Sleidinge zich herstelden, bleef Etvelde opnieuw ver onder zijn aantal van 94. en meteen zitten we bij de mogelijke oorzaken van de daling. Uit gesprekken met landbouwers blijkt dat in de jaren 60 en zelfs 70, de populatie in Groot-Evergem ongeveer driemaal zo groot moet geweest zijn, dus ongeveer 1100 a 1200 broedparen. Dat de droogte in Afrika een grote tol eiste en de vermindering van het aantal bedrijven voor een afname zorgden, zijn ontegensprekelijk juist. Maar ook voor de andere oorzaken mogen we niet blind zijn. De veranderde bouwstijl van de stallen speelt de soort ook parten. Men vindt de meeste nesten nog altijd in de traditionele stallen. Een factor die waarschijnlijk ook meespeelt is het al of niet gebruiken van bestrijdingsmiddelen tegen vliegen. Op bedrijven met de meeste nesten laat men de vliegen in de stallen meestal ongemoeid. Landbouwers zelf maakten me attent op deze evolutie. Maar wanneer we terug de cijfers van Groot-Evergem bekijken vallen toch de aantallen in Ertvelde op. Is het toevallig (?) dat soort zich in het deel van de gemeente dat het dichtst tegen de sterk vervuilde kanaalzone aanligt, niet herstelde ? De industrie zal hier dus beslist niet vrijuit gaan en door zijn vervuiling onder heel wat soorten zijn tol eisen.

Zoals bij heel wat zomergasten zijn de eerste aankomstdata wel gekend. (zie voorjaarsfenologie pag. 3-29)

Huiszwaluw (*Delichon urbica*)

Volgens Vogels in Vlaanderen is deze soort een talrijke broedvogel, variabel in aantal. In onze regio is deze soort echter steeds zeldzamer aan het worden. reeds bij het begin van de V.W.G. werden alarmerende berichten over deze soort naar voor gebracht. En in 1986 werden de eerste gemeenten geteld, maar het zou tot 1989 duren vooraleer de eerste poging tot een gebiedstelling een feit werd. We slaagden er nooit in Eeklo, Zelzate, St.Laureins en Maldegem volledig te tellen. Maar voor de rest van ons grondgebied lukte dat vrij aardig. In de loop der jaren werden bepaalde gemeenten of deelgemeenten echter niet meer geteld, zodat het ook hier moeilijk blijft om een totaalbeeld te krijgen. Toch gaan we hier

enkele gemeenten onder de loep nemen.

Assende, dat reeds sedert 1986 door DSW geteld wordt kende in 1987 met 91 nesten zijn grootste aantal. In de loop der jaren verminderden de kolonies daar spectaculair wat in 1991 leidde tot 35 nesten, een dieptepunt. In de daarop volgende jaren bleef de populatiegrootte rond de 40 nesten schommelen, het aantal dat in 1996 geteld werd.

Eind de jaren tachtig telde Waarschoot 57 broedparen. Tot 92 hield de soort met rond de 30 à 35 nesten goed stand, maar de laatste jaren ging het sterk bergaf met de soort en de laatste twee jaar kwamen slecht 9 koppels tot broeden. In tegenstelling tot Assenede was er weinig of geen kolonievormig, maar waren de nesten verspreid over de gemeente.

In de deelgemeente Evergem zakte het aantal nesten van 55 naar 21, maar daar is de daling in de kolonie aan het rubberbedrijf Bergougnan de oorzaak. De soort is in deze gemeente trouwens zeer kwetsbaar daar, behalve op voornoemd bedrijf, er zich slechts een 7 nesten in de gemeente bevinden en deze te vinden zijn aan een paar huizen in dezelfde straat. De goodwill van de bewoners, die deze vogels wel toleren, laat de soort er stand houden.

Ook in Aalter daalden de aantallen spectaculair. In 89 waren er 65 nesten, nu nog 20.

Er zullen voor deze terugloop wel verscheidene redenen zijn. De droogte in de Sahel, sporeistoffen in Afrika en bij ons, wat minder insecten met zich meebrengt. Maar de veranderde bouwstijl bij ons, met kunststof dakgoten en vooral de intolerantie van de propere mens, die zo een nest, met de uitwerpsels die dit meebrengt, niet meer onder de goot hoeft zullen een niet te verwaarlozen rol gespeeld hebben. Het hangen van kunstnesten is misschien een druppel op een hete plaat. Voor velen is de investering in zo'n nest echter te duur, ook voor mensen uit natuurmiddens, want men geeft gemakkelijker 1.000 frank voor een neushoorn, dan datzelfde bedrag voor een nest. De strontjes ?
Voorjaarsfenologie zie pag. 3-29.

Slotbedenking.

De zwaluwen doen het in onze regio dus verre van goed en waar we kunnen zullen we via kunstmatig ingrijpen (kunstnesten) moeten helpen. Landbouwers moet je niet overtuigen om hun zwaluwen met rust te laten, maar de propere huisvrouwjes zullen we moeten overtuigen om de Huiszwaluw met rust te laten.

Tenslotte wil ik alle mensen die in de loop der jaren telling verricht hebben bedanken en hopen dat zij dit ook in de volgende jaren zullen volhouden.